



HASZNOS

KÖNYVTÁR

Kerék Mihály dr.:

MILLIÓK A MILLIÓKÉRT

ÁRA

30

FILLER

3. szám

52 EK
Kerék Mihály dr.

**MILLIÓK
A MILLIÓKÉRT**

Új magyar szociálpolitika

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap jelentősége.

A magyar szociálpolitika a múltban inkább esetenként megindított kisebb-nagyobb segítőakciókban merült ki, amelyek jelentékeny anyagi eszközök felhasználásával is aránylag csekély eredményt értek el. A jószándék tehát nem hiányzott, a megoldás azonban kevésbé volt célravezető. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az időben és térben szétszórt szociális akciók, amelyek között nem volt meg az összhang, a szerves kapcsolat és hiányzott a megfelelő szervezet is, gyakran az ellenkező hatást váltották ki, mint amit elérni akartak. Csak példaként megemlíjük a harmincas évek gazdasági válsága alatt életre hívott *nyomorenghítő* akciót, amely elég nagyarányú és jelentős anyagi eszközökkel folytatott tevékenység volt. Eredményről alig lehet beszélni, ezzel szemben a visszahatás annál érezhetőbb volt, mert a tömegeknek nem tudott értelmes munkát és elfogadható keresetet nyújtani, ellenben hozzászoktatta őket a segélyekhez, a népkonyhához, az ellenszolgáltatás nélküli jutathoz, ami aztán széles területen nagy mértékben rontotta a munkaerőkölsőt és egyéb morális bajokat is okozott.

Eppen az *ínségakcióval* szerzett kedvezőtlen tapasztalatok adták meg az első lökést arra, hogy a szociálpolitikai tevékenységet egészen új csapásokon kell megindítani. Mindenekelőtt szükség van megfelelő anyagi eszközökre, amelyekkel az egész országra kiterjedő szociális tevékenységet lehet folytatni. Másodszor: a szociális tevékenység különböző ágazatai között összhangot kell teremteni, mert így kisebb áldozattal és nagyobb eredményt lehet elérni, tehát lényegesen növelni lehet a szociális munka hatásfokát. Harmadszor: az ingyenes juttatások, vagyis a jóléti körét a maga területére kívánja visszaszorítani és a szociális munka súlypontját a szegénysorsú lakosság széles rétegeinek gazdasági megerősítésére, életszínvonalának emelésére és önállósodásának előmozdítására kell helyezni. Végül, hogy mindez megvalósítható legyen, szükség van megfelelő szervezetre, mely gondoskodik a támogatás különböző módjainak kimunkálásáról és ügyel arra, hogy a támogatottak megfelelően éljenek a nekik juttatott javakkal.

Ezek az elveken alapul az Országos Népi és Családvédelmi Alapról (ONCSA) szóló 1940. évi XXIII. t.-c., amely az Alap céljaként „a leginkább támogatásra szoruló néprétegek anyagi, erkölcsi és szellemi felemelése útján az életviszonyok javítását, a társadalmi kiegyenlítődés elősegítését, valamint a népesség szaporodásának előmozdítását” jelöli meg. A törvény főleg a sok-

gyermekes családok intézményes támogatásának fontosságát hangsúlyozza. A szegények és elesettek helyzetén nem, többnyire romboló hatású segélyekkel akar javítani, hanem anyagi eszközökkel: házhöz, földhöz, kishaszonbérlethez, haszonállathoz juttatás útján, háziiparral, különböző munkaalkalmak teremtésével. Ezek a juttatások az ellenszolgáltatás elvén alapulnak, másszóval senki sem kap ingyen anyagi javakat, mindent vissza kell fizetni, a törlesztés feltételei azonban annyira kedvezőek, hogy a legszegényebb család is megerősítés nélkül teljesítheti. Senkinek sincs jogigénye a támogatásra. Ilyenben még a sokgyermekes családok közül is csak az részesülhet, akiről feltehető, hogy szorgalmas, törekvő és becsületes életmódjával a juttatott javakat jól használja fel és a maga erejéből is arra törekszik, hogy nyomott helyzetéből minél előbb kiemelkedjék.

Az Országos Népi és Családvédelmi Alap a sokgyermekes családok gazdasági irányú megsegítésén kívül egyéb szociális munkát is végez: gondoskodik a gyermekvédelem feladatainak ellátásáról és egyéb karitatív irányú tevékenységet is kifejt. Ezzel azonban most nem foglalkozunk.

Az Országos Népi és Családvédelmi Alap feladatainak megvalósítására külön szervezetet létesített. Központi szerve az Országos Szociális Felügyelőség, amely a belügyminiszter legfőbb

irányítása alatt működik. A Felügyelőség gondoskodik arról, hogy a törvény és az eddig kiadott rendeletek szellemében folyjon a közjóléti tevékenység és a végrehajtás szerveinek megadja a szükséges irányítást.

Az Országos Népi és Családvédelmi Alap gazdasági irányú tevékenységének a vármegyei és városi közjóléti szövetkezetek a hordozói. Ezek a szervezetek voltaképpen a közigazgatás segédszervei kereskedelmi formába öltözve. Könnyebben mozognak, rugalmasabbak, gyorsabban tudnak intézkedni, mintha a különböző gazdasági műveléteket a közigazgatási hatóságoknak kellene lebonyolítaniuk. A szövetkezetek elnökei az alispánok és polgármesterek, ami már önmagában is biztosítja a legszorosabb együttműködést a közigazgatási hatóságokkal. Forgótőkéjüket az Országos Népi és Családvédelmi Alapból kapják, s évenként összeállított és az Országos Szociális Felügyelőség által jóváhagyott üzletterv alapján dolgoznak. Munkakörük mindent felölel, ami alkalmas arra, hogy a sokgyermekes családok megélhetését könnyebbé tegye és szociális felemelkedésüket előmozdítsa. Ma már két törvényhatóság (Somogy és Szabolcs vármegye) kivételével mindenütt működnek közjóléti szövetkezetek igen sok megyei városban is.

A kérvényeket bélyegmentesen lehet az alispán vagy a polgármester, de még jobb a közjóléti szövetkezetek címére beadni. A közjóléti szövet-

kezet részére a szociális gondozók környezet-tanulmányt vesznek fel annak megállapítása végett, hogy a támogatásra folyamodók megfelelnek-e az előírt személyi feltételeknek. A környezet-tanulmány és esetleg a helyi munkaközösség javaslata alapján a közjóléti szövetkezet igazgatósága határoz. A kölcsönök kamatmentesek és azokat az összeg nagyságához, a juttatás tárgyához és a támogatásban részesített egyéni körülményeihez képest megállapított idő alatt természetben, vagy pénzben kell törleszteni.

A juttatásban részesített sorsát a közjóléti szövetkezet, illetőleg a szociális gondozók továbbra is figyelemmel kísérik. Egyrészt ellenőrzik, hogy amit kapott, megfelelően használja fel, másrészt minden téren igyekeznek boldogulásukat előmozdítani. Aki a juttatással visszaél, vagy időközben érdemtelené válik, annak a szövetkezet azonnal felmondja a kölcsönt és támogatásban többé nem részesülhet.

A Népi és Családvédelmi Alap szervezete most van kibontakozásban. A háborús idők ugyan nem nagyon kedveznek, az alapépitmények azonban már állnak és a hozzáfűzött várakozásnak a sok nehézség ellenére is eddig jól megfeleltek. Ha a rossz idők elmúlnak fejünk felett, ez a szervezet — megfelelően tovább fejlesztve — még tökéletesebben tudja majd teljesíteni feladatát.



Kertes családi házak építése.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tevékenységének tengelyében a kertes családi házak építése áll.

Köztudomású, hogy Magyarországon igen nagy a lakásínség, nemcsak a városokban, hanem a falvakban is. Az évi lakástermelés nincsen arányban a lakosság szaporodása támasztotta szükséglettel. Ennek következtében népünk helyenkint igen kedvezőtlen lakásviszonyok között él, olyan nagy a túlszűfolttság, hogy nem ritka, ahol két-három család szorong egy családnak is szűk helyiségben. Különösen kedvezőtlen a sokgyermekes családok helyzete, mert a háztulajdonosok általában idegenkednek attól, hogy népes családoknak adják bérbe házukat. A hatóság ugyan egy belügyminiszeri rendelet alapján néhol igénybe veheti az üres és nélkülözhető lakásokat, azonban ezzel a lakásínség nincs megoldva. A világháború után végrehajtott házhelykiosztással kapcsolatosan nagyarányú lakásépítési tevékenységet fejtett ki az Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezet, ennek működése azonban ma már csak korlátozott keretek között mozog és nem is mindenben felel meg a kívánal-

maknak. A falusi néprétegek: földművesek és kisiparosok lakásszükségletének kielégítésére a Nép- és Családvédelmi Alap munkáján kívül nagyobb arányú kezdeményezésről nincs tudomásunk. Ezért az Alapra, illetőleg ennek szerveire igen nagy feladat hárul, hogy a különösen kedvezőtlen lakásviszonyok között élő sokgyermekes családok mielőbb korszerűen felépített és az egészségügyi követelményeknek is megfelelő saját otthonhoz jussanak.

Hangsúlyozom, hogy saját otthonról és nem csupán kislakásról van szó. Ma már nagyobb városban is lehetőleg arra törekszünk, hogy a munkáscsaládnak olyan hajléka legyen, amelyet magáénak mondhat, még sokkal inkább szükséges ez falun, ahol a család élete — a munkában eltöltött időn túl — majdnem kizárólag otthon játszódik le, ezért minden falusi embernek legfőbb vágya, hogy minél előbb egy kis családi házra legyen szert.

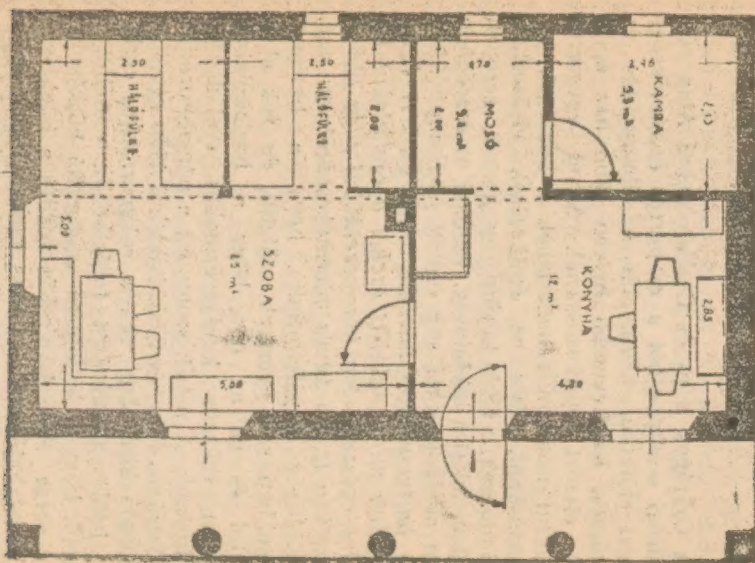
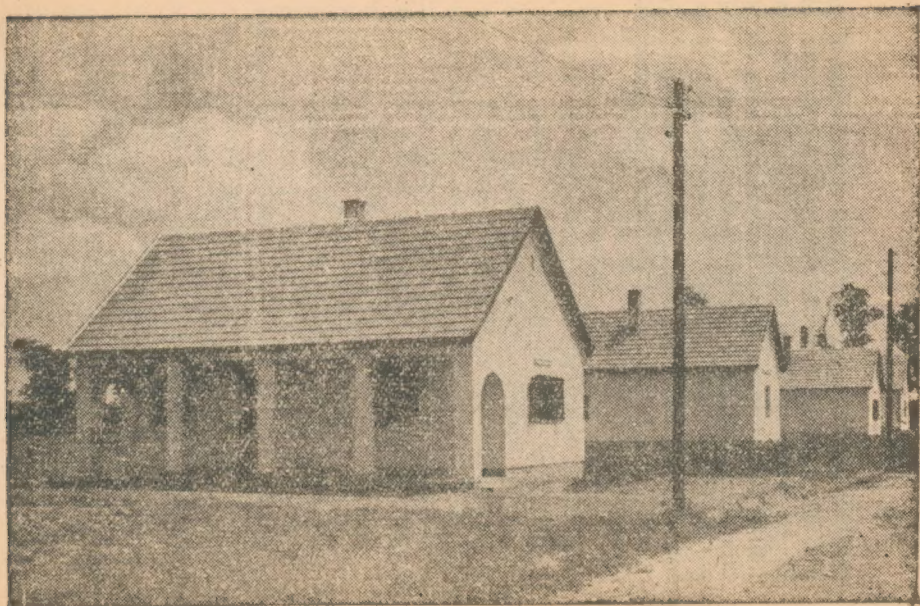
Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a szegény embereknek ezt a törekvését igyekszik előmozdítani. Amikor szerte az országban kertes családirházakat épít, abból indul ki, hogy a szegénysorsú sokgyermekes családok legtöbbször egész életük megfeszített munkájával sem tudnak annyit megtakarítani, hogy emberi lakásra alkalmas saját otthont építhessenek maguknak.

A gyermekek nevelése legtöbbször a család egész jövődelmét felemészti, megtakarításról tehát szó

sem lehet. Aki ily áldozatot hoz, megérdemli, hogy az állam elsősorban támogassa a saját otthon megszerzésére irányuló törekvésében, annál is inkább, mert nehezebben jut megfelelő lakáshoz, mint a gyermektelen család. Továbbá kívánatos, hogy a népes családok kerüljenek mindenek előtt az egészségügyi követelményeknek is megfelelő környezetbe.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap háza nemcsak sokgyermekes családok befogadására, hanem az építészeti ízlés fejlesztésére is alkalmasak. Nincs szó fényűzésről, a házak egyszerű kivitelben épülnek, túlnyomórészt egy 5×5 méretű lakószobából egy 4×4 méteres konyhából s egy kétszer három méteres kamrából állanak. A legtöbb gyermekes családok részére újabban kétszobás házak is épülnek, amelyeknél az egyik szoba a konyhából nyílik és részben azt a célt szolgálja, hogy ha a család valamely tagja meg-nősül, vagy férjhez megy, a fiatal párnak átmenetileg legyen hol meghúzódnia. Ennek a jelenlegi lakásínség mellett különösen nagy jelentősége van. A házak természetesen szilárd alappal épülnek, a felmenő falak azonban gyakran vályogból, ami olcsóbb (ma már ugyan nem mindig az) és könnyebben be is szerezhető, mint a téglá és a célnak tökéletesen megfelel. Az Országos Szociális Felügyelőség műszaki osztálya nagy gondot fordít arra, hogy az új házak a magyar építészeti szokásoknak megfelelően épüljenek és alkalmaz-

Ködjának a környezethez. Nem enged tehát olyan családi házakat építeni, amelyek túlságosan ki-
űtnek a falusi környezetből erőltetett városias jellegükkel, hanem már a tervezésnél arra törek-
szik, hogy a házak belső beosztásában a cél-
szerűség és egészségügyi követelmények érvé-
nyesüljenek, külső formájuk pedig a magyar nép
romlattan ízlését és a táj építészeti hagyományait
örizze.



Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap cél-
szerűségi szempontból a csoportos építkezéseket
helyezi előtérbe. Könnyebb a lebonyolítás és
ellenőrzés, ha kevesebb helyen több ház épül,
mint elszórt építkezéseknél. Mivel egyszerre
építkezni mindenütt nem lehet, a községek ki-
választásánál, ahol az építkezések elsősorban
megindulnak, több körülmény játszik szerepet.
Mindenekelőtt a lakásínség. Vannak az országban
olyan vidékek, ahol sok család földkunyhókban
vagy barlangokban húzódik meg. Emberi köte-
lességünk mindenekelőtt ezeket a családokat ki-
emelni egészségtelen környezetükből még abban
az esetben is, ha kevés gyermekesekről van szó.
Legtöbbször megállapítható, hogy a barlang-
lakásokban sok gyermek születik, de sok el is
pusztul és ez az oka, hogy a barlanglakók
közében sokszor kevésgyermekes családokkal
találkozunk. A másik szempont a népszaporodás.
Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap egyelőre
majdnem kizárólag csak a sokgyermekes csalá-
dok házhozjuttatásával foglalkozik, ennél fogva
érthető, hogy a legjobban szaporodó községeket
veszi sorra. Nem közömbös kérdés a házhelyek
megszerezhetősége. A kertes családi házak építé-
sét végző közjóléti szövetkezetek olykor kénytele-
lenek a fenti alapelvekkel szemben engedményt

tenni, mert bizony nem egy esetben már eddig
is megtörtént, hogy a legszaporább és legínsé-
gesebb községekben semmi áron nem sikerült
megfelelő házhelyeknek alkalmas ingatlant sze-
rezni. Remény van azonban arra, hogy a jövőben
— a házhelyek biztosítására vonatkozó rende-
let erőleyesebb végrehajtásával — ezek a nehéz-
ségek kiküszöbölődnek.

A házhelyek kérdésénél meg kell állni egy
szóra. Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap
igen nagy fontosságot tulajdonít a házhelyek ki-
választásának. A mult keserves tapasztalatain
okulva feltétlenül el akarja kerülni, hogy a nagy
költséggel felépült házak meg nem felelő tel-
kekre épüljenek. A házhelyeknek feltétlenül
egészséges, belvíztől és áradástól mentes terüle-
teknek kell lenniök. További követelmény, hogy
talajuk lehetőleg a kertigazdálkodásra is alkal-
mas legyen és telepszerű építkezés esetén az a
terület, ahová a kertes házak épülnek, a város
vagy községrendezés követelményeinek is meg-
feleljen. Legfontosabb azonban, hogy a kerti-
művelésre némi terület rendelkezésre álljon.
A ház ugyanis önmagában csak terhet jelent,
jóvedelmet a kert hajt, már pedig az Országos
Nép- és Családvédelmi Alap a sokgyermekes
családok életszínvonalát és jóvedelmét is emelni
akarja és arra törekszik, hogy a házhoz jutottak
törlesztési kötelezettségeinek minél könnyebben
eleget telessenek. Tapasztalás szerint a kis

megfelelő művelés mellett nemcsak a család zöldségszükségletét termik meg, hanem ezenfelül bevételt is jelentenek úgy, hogy különösen a jelenlegi körülmények között egy-egy kert jövedelméből az esedékes törlesztéseket sok esetben könnyű szerrel ki tudják fizetni. *Alapkövetelmény tehát, hogy családi házak akkora telekre épüljenek, amely mellett néhány száz négyszögöl terület marad kerti gazdálkodás céljára.* A közjóléti szövetkezetek általában 600 négyszögöles házhelyek szerzésére töreksenek. Az utóbbi két esztendőben legtöbb családi ház ilyen nagyságú telken épült. Sajnos a házhelyszerzés nehézségei miatt, különösen ebben az évben, már négyszáz, sőt helyenkint 300 négyszögöles — városokban még ennél is kisebb — házhelyekkel is kénytelen volt megelégedni az Alap.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tartozdik attól, hogy az első világháború utáni házhelykiosztásokhoz hasonlóan a városok, vagy a falvak szélén megélhetésükben többé-kevésbbé veszélyeztetett szegény telepek létesüljenek. Csoportos építkezéseinél tehát nagy gondot fordít arra, hogy azoknak, akik kertes családi házhoz jutnak, meg legyen az állandó és biztos keresetet nyújtó munkaalkalmuk. Ahol ez hiányzik, a lakosság eltelepítésével igyekszik kedvezőbb helyzetet teremteni. *Népes és kellő megélhetést nem biztosító községekből olyan helyekre üllet át népes családokat, amelyek munkáshiányban*

szenvednek. Ez a tevékenysége szorosan kapcsolódik a birtokpolitikához és miként az most — ismeretes okok miatt — csak szűk keretek között mozoghat. A lakosság arányosabb megosztása azonban olyan fontos szociális érdek, hogy a jövőben, amikor a birtokpolitikai tevékenység is nagyobb lendületet vesz, a közjóléti szövetkezetek lakásépítési tevékenysége során a lakosság áttelepítésére sokkal szélesebb tér nyílik.

Az eddig elmondottakból is kiténik, hogy az Országos Nép- és Családvédelmi Alap legtöbb esetben telekkel együtt juttat kész házakat. Természetesen olyan esetben, ha valamely támogatásra érdemes sokgyermekes családnak megfelelő telke van, az illető közjóléti szövetkezet kölcsönét szintén igénybe veheti, sőt az ilyenek elsősorban számíthatnak a szövetkezet támogatására, mert hiszen törekvésüknek, szorgalmuknak és takarékosságuknak azzal, hogy házhelyet szereztek, tanubizonyságát szolgáltatták. A saját házhellyel rendelkező sokgyermekes családnak is rendszerint a szövetkezet építi fel a házat, de felépítheti azt a kölcsönnevő maga is, köteles azonban a szövetkezet építési előírásait megtartani. A kölcsön összegét a szövetkezet bekebelezeti. Ha a házhelyet is a szövetkezet szerzi meg, a juttatásban részesített csak akkor válik az ingatlan telekkönyvi tulajdonosává, ha tartozását teljes egészében letörlesztette. Addig a teleknek és az építménynek csupán bérleje.

utasításainak nem tesznek eleget, akik az épületeket nem tatarozzák rendszeren és túlteszik magukat azokon a kötelezettségeken, amelyeknek betartása a juttatott ingatlan megtartásának feltételei közé tarozik.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap 1941-ben mintegy 4500 ház építését kezdte meg, ezek egy része — főleg az anyagi beszerzési nehézségek miatt — ebben az esztendőben készült el. A folyó évben ugyancsak 4000-en felül van az épülő házak száma és ezidőszert meg van a remény arra, hogy ezek a házak még a téli idő beállta előtt telő alá jutnak, sőt túlnyomórészüik beköltözhető állapotba kerül. Mondani sem kell, hogy a háború igen sok akadályt gördít az Alap építkezéseinek útjába, de főleg az építési költségek drágulása miatt kell majd fontolóra venni, hogy a jövőben, amíg a háború tart, lehet-e nagyobbarányú építkezéseket folytatni.

Árvízkárosultak támogatása.

A Nép- és Családvédelmi Alap lakásépítési tevékenysége azonban nem merül ki a kertes családi házak építésében. A minisztertanács az Alapra, illetőleg annak intéző szervére: Országos Szociális Felügyelőségre bízta az ár- és belvíz következtében kártszenvedett szegénysorsú családok lakóházainak újjáépítésére és kijavítására irányuló kormányakciók lebonyolítását is.

1940-ben és 1941-ben az árvíz, 1942-ben pedig főleg a belvíz érási pusztításokat okozott, közel 30.000 ház dőlt össze és több mint kétszer annyi többé-kevésbé megrongálódott. 1940-ben az Árvízvédelmi Kormánybiztos bonyolította le az építkezéseket a nagyrészt társadalmi gyűjtésből befolyt összegek, kisebb részben államszegély felhasználásával. Nem egészen egy esztendő leforgása alatt 3599 új ház épült fel 9256 háznak pedig a kijavítása készült el. Erre a célra a kormánybiztos 7.725.000 pengőt boesátott 38 törvényhatóság rendelkezésére.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a múlt esztendőben kapcsolódott be az árvíz- és belvízkárosultak megsegítésére irányuló munkába. A minisztertanács 20.000.000 pengőt boesátott az Országos Szociális Felügyelőség rendelkezésére, társadalmi gyűjtésből pedig 4.500.000 pengő folyt be. Ebben az évben nem volt gyűjtés, a pénzügyminiszter megint 20.000.000 pengőt juttatott elsősorban a legnagyobb mértékben károsult tiszavidéki vármegyék, valamint a visszafoglalt Bács-Bodrog vármegye kárt szenvedett szegénysorsú lakosainak megsegítésére. Az Országos Szociális Felügyelőség mindkét esztendőben megszervezte az újjáépítési akciót, amelynek lebonyolításával a törvényhatóságokat bízta meg. A kiboesátott rendletek értelmében csak azok a károsultak kaphatnak kölcsönt és egész kivételes esetben segélyt, akik rombadőlt, vagy

megrongált lakóházaikat saját erejükből felépíteni nem tudják. Ilyenek igen nagy számban vannak, mert hiszen a falvak és városok legszegényebb lakosai szorultak a mélyebb fekvésű területekre, ezeknek a lakóházai épültek inkább szilárd alap és szigetelés nélkül. A világháború után létesült telepek különösen súlyos vízkárt szenvedtek, mert a házhelyek kiválasztásánál annakidején nem voltak tekintettel a terület fekvésére és így a szegény emberek lakóházaiknak ezrei az árvíz, de különösen a belvíz veszélyének erősen kitett helyeken épültek fel és az elmúlt két nedves esztendő alatt tömegesen omlottak össze, vagy rongálódtak meg. Az árvízkárosultak összeírását a törvényhatóságok első tisztviselői végzik és a helyi szociális bizottságok véleményezése alapján ugyancsak ők állapítják meg, hogy kik azok, akik saját erejükből nem tudják házaikat lakható állapotba hozni, tehát az állam támogatására feltétlen rászorulnak. Tekintettel a károsultak nagy számára, a költséggel takarékoskodni kell, azért a rombadőlt házak újjáépítésénél a károsultak személyes közreműködése is legmesszebbmenő módon igénybe vétetik. A költsön összege a múlt esztendőben új ház építése esetén legfeljebb 3000 pengő, ebben az évben 4000 pengő lehet. Ebből az összegből a régi épület bontási anyagának felhasználásával, valamint a károsult család munkacerejének bekapcsolásával szerényigényű házat ma is fel

lehet építeni. Magától értetődik, hogy az új házak kivétel nélkül szilárd alapfallal és szigeteléssel épülnek. Az Országos Szociális Felügyelőség műszaki osztálya tervterveket dolgozott ki, amelyek egyszerűbb kivitelűek ugyan, mint a kertesi családi házaké, viszont még mindig jóval különbe, mint a szegény emberek szokásos falusi otthonai. Az Országos Szociális Felügyelőség ügyel arra is, hogy az új házak egészséges telken épüljenek. Ha tehát a régi házhelyeket a belvíz-től megszabadítani nem lehet, a károsultak vízvészélytől mentes területre telepíttetnek át.

A víztől elpusztult, vagy megrongált házak újjáépítésére folyósított kölcsönök kamatmentesek és a kölcsönösszeg nagyságához képest 1—20 év alatt fizetendők vissza. A sokgyermekes családok ezúttal is külön kedvezményben részesülnek, melyet az Országos Népi és Családvédelmi Alap vállalt magára. A kedvezmény ugyanaz, mint a kertesi családi házak juttatásánál, vagyis a negyedik és minden ezután következő gyermek után a kölcsönösszeg 10%-a. Egészen kivételes esetekben az építési költséget részben, vagy egészen segélyként is lehet nyújtani. A leginkább sújtott vidéken a károsultak kilakoltatásával, elhelyezésével, ételmezésével kapcsolatban felmerült költségek is ezt a hormányakéiót terbelik.

A Tisza-Maros szögében többek közt sok ezer gyermek étkeztetését és a lecsúszásosabb ruhá-neművel való ellátását sikerült így biztosítani.

A sokgyermekes családok földhözjuttatása.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap igen fontos feladatának tekinti a szegénysorsú sokgyermekes családok földhöz és kishaszonbérlet-höz juttatásának előmozdítását, továbbá bizonyos esetekben közvelők szerzésének megkönnyítését is. Talán elcsúszban kellett volna említeni a házhely rendezésbe való bekapcsolódását, mert hiszen a házhelykérdés Magyarországon megint a legurgensebb szociális feladatok körébe emelkedett.

Már az Alap, illetve a közjóléti szövetkezetek lakásépítési tevékenységének ismertetése alkalmával említettem, hogy az Alap egészséges keresetű családi házakhoz kívánja a sokgyermekes családokat juttatni, s ennek a célnak elérése érdekében maga vásárol házhelynek alkalmas ingatlantokat. Az Alap keretében működő és a gazdasági feladatok lebonyolítására hivatott közjóléti szövetkezetek pusztán házhelyek juttatásával nem foglalkoznak, ezt a földművelésügyi minisztérium szervei végzik. A megfelelő házhelyhez juttatottak részére a közjóléti szövetkezetek azonban házáépítési kölcsönt folyósítanak, illetőleg a felépített lakóházakat adják át a köl-

csönvevőnek az előző fejezetben már említett feltételek mellett. Lehetséges azonban, hogy a közjóléti szövetkezetek bekapcsolódnaak a földművelésügyi kormány házhelyrendezési tevékenységébe is oly módon, hogy a kiosztásra kerülő házhelyek egy részét maguknak szerzik meg, de természetesen kifejezetten azzal a céllal, hogy azokon az ottlakó sokgyermekes családoknak megfelelő hajlékot építsenek.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap mind a házáépítési tevékenységében, mind a földhöz és kishaszonbérlet-höz juttatás terén a földművelésügyi minisztérium illetékes szerveivel a legszorosabb összhangban jár el. Önálló birtokpolitikai tevékenységet tehát nem folytat, hanem szorosan bekapcsolódik az Országos Telepítésügyi Igazgatóság munkájába és azon a ponton, ahol szükséges, kiegészíti azt. Már pedig sok helyen szükség van erre. A birtokpolitikai törvények értelmében ugyanis mind a birtok-, mind a kishaszonbérletszerzés anyagi előfeltételek teljesítésétől függ. Aki erre nem képes, juttatásban nem részesülhet. Már pedig az országban igen sok olyan jövedelű földműves él, aki szorgalmasan és tisztességes életmódjánál fogva a juttatás szemléltetési feltételeinek megfelel, csupán anyagi eszközökben szűkölködik és emiatt minden igyekezte ellenére nem tud földhöz, vagy kishaszonbérlet-höz jutni. Gondolunk elsősorban a sokgyermekes családokra, ezek között van a leg-

több anyagiakban szegény, még pedig legfőképpen nem a saját hibája, hanem a sok gyermek tartásával és felnevelésével járó fokozott megterhelés miatt. Miként a családi otthon szerzésénél, a birtokpolitikában is főleg a sokgyermekes családokat kell elsőbbségben részesíteni, ez felel meg a családvédelem gondolatának, de annak a nemzeti érdeknek is, hogy a magyar föld erős, termékeny magyar családok létének alapjává váljon.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tehát ott kapcsolódik be a birtokpolitikai tevékenységbe, ahol a sokgyermekes szegénysorsú napszámosok, gazdasági cselédek, idénymunkások és törpebirtokosok földhözjuttatását kell előmozdítani. Támogatása abban áll, hogy kamatmentesen kölcsönözteti a vételárelőleget, vagy haszonbérlet esetén az egy évi biztosított összegét, kölcsönt ad az élő és holt felszerelés beszerzésére és gondoskodik az új kisgazdák, vagy kisbérletgazdálkodásának irányításáról. Ha valahol lehetőség nyílik közlegelő szerzésére és a túlnyomórészt szegény emberekből álló közbirtokosságok tagjai a közlegelő megvásárláshoz szükséges anyagi eszközöket előteremteni nem tudják, az illetékes közjóléti szövetkezet ilyen esetben is segítőtleg lép közbe, amint ez már eddig is többször megtörtént.

A közjóléti szövetkezeteknek a birtokpolitikai tevékenységbe való bekapcsolódása többféle mó-

don lehetséges. Az egyik eset az, amikor az Országos Földhítelintézet a földhözjuttatásra jelentkezők közül a sokgyermekes családokra felhívja az illetékes közjóléti szövetkezet figyelmét, hogy a szövetkezet segítse hozzá őket azokhoz az anyagi eszközökhöz, amelyek egy-egy kisebb földbirtok, vagy haszonbérlet megszerzéséhez szükségesek. Különösen nagy segítséget jelent a közjóléti szövetkezetek támogatása telepítés esetén. Azokból a vármegyékből, ahol nagy számban élnek sokgyermekes földműves családok, mint Hajdú, Szabolcs, Szatmár, Heves, Zala vármegyékben, a közjóléti szövetkezetek útján már megindult népes családok áttelepítése, főleg a feggyő lakosságú dunántúli vármegyékre. Az átköltözött telepes családoknak az ottani közjóléti szövetkezet szép lakóházakat épített hozzávaló gazdasági épületekkel, hozzásegítette őket haszon és ígás állatok, valamint a szükséges gazdasági felszerelési tárgyak beszerzéséhez, ellátta őket vetőmagokkal és telepfelügyelőt alkalmaz, aki a gazdálkodás munkájában támogatja és irányítja őket. Gondoskodás történik továbbá arról is, hogy a telepeseknek régi lakóhelyükön lévő vagyontárgyaikat ne kelljen elkótyavetyélni. Az ottani közjóléti szövetkezetek ugyanis becsértékben átvesszik az áttelepülők házait és földjeit és azokat helybeli szegény embereknek juttatják. Ilyen módon a felszabaduló ingatlanok az arra leginkább rászoruló kisemberek kezébe ke-

rülnek, a telepesek pedig megkapják a becsületes ellenértékét, amennyi az áttelepítéshez és az évi forgótőkéhez szükséges, készpénzben, a többi pedig a telepes birtok és a red épített lakóház első törlesztési részlete fejében javára írják.

Kishaszonbérletek.

A kormány birtokpolitikájának megfelelően leggyakoribb a kishaszonbérletek alakítása. A közzölési szövetkezetek már eddig is több olyan birtokot szereztek, amelyet aztán kishaszonbérletek alakjában adtak tovább az arra leginkább érdemesnek tartott sokgyermekes családoknak. A kishaszonbérletek alakításánál a közzölési szövetkezetek a gyakorlatban eddig jól bevált módszert alkalmaztak. A megszerzett kisbirtokokon a juttatásra kiválasztott sokgyermekes családokból haszonbérleti csoportot szerveznek. A csoport tagjai általában egy család munkaerejéhez mért kishaszonbérletet kapnak, ezen egyéni gazdálkodást folytatnak, kötelesek azonban magukat alávetni a közzölési szövetkezet irányításának. Az irányítás nem jelent gyámködést, hanem csupán arra törekszik, hogy a kishasználó gazdálkodása megfelelően a kívánalmaknak. *Földművelő népünk ugyanis gyenge lábón áll szakműveltség szempontjából.* A népi irányú szakoktatás és tanácsadás szélesebb körben való elterjesztése csak az utóbbi évek alatt indult meg, így nemcsak mezőgazdasági munkások és

törpebirtokosok, de a kisgazdák is nélkülözik a legelemibb szakismereteket. A mai körülmények között, amikor minden métermázsza termelést kiesés pótolhatatlan hiányt okoz a közellátásban, megengedhetetlen, hogy a földet szakértelem nélkül műveljék. Nem szabad túlni, hogy a kismemberek földhözjuttatása a termelés hanyatlásával járjon, mert ez teljesen lejártná a földreform gondolatát és nagymértékben akadályozná azokat a törekvéseket, amelyek egészségesebb földbirtokmegosztást akarnak teremteni. Ezért gondoskodni kell arról, hogy a földhözjutott kishaszonbérlők gazdálkodása — különösen az első években — szakszerű vezetés és irányítás alatt álljon. A haszonbérleti csoportok élén a közzölési szövetkezetek gazdaságilag képzett és vezetésre alkalmas embereket alkalmaznak, akiknek az a kötelességük, hogy a gazdálkodás minden mozzanatában ott álljanak a kishaszonbérlők háta mögött és ügyeljenek arra, hogy a föld megművelése, az állatok tartása és gondozása körül hiba ne legyen.

Említettem, hogy a közzölési szövetkezetek a szükséges gazdasági felszereléssel is ellátják azokat a kismembereket, akik az ő támogatásával jutnak földhöz. Tekintettel arra, hogy a sokgyermekes családok legtöbb esetben alig rendelkeznek gazdasági felszereléssel és forgótőkével, ezt tehát túlnyomó részben a közzölési szövetkezeteknek kell nyújtaniuk, magától értetődik, ha

a szövetkezetek ügyelnek arra, hogy nagyszámú kölcsönökkel a juttatásban részesültek jól sáfárkodjanak. Az állami pénzről van szó, mert hiszen a szövetkezetek állami forgóhókével dolgoznak, kötelesek tehát mindent elkövetni, hogy a kihelyezett kölcsönök visszatérüljenek. De érdek a juttatásban részesülteknek is, hogy az átvett kölcsönöket törleszthessék, amit viszont csak abban az esetben tehetnek meg, ha a gazdálkodásuk eredményes. A tapasztalat azt mutatja, hogy a szakszerű vezetés alatt álló haszonbérleti csoportok sokkal kedvezőbb eredményt érnek el, a csoportban résztvevő kisemberek sokkal hamarabb megerősödnek, mint azok, akik magukra vannak hagyva. Sőt csak ilyen úton-módon sikerül földművelő népünk legszegényebb elemeit, a sokgyermekes gazdasági családokat és napszámosokat önállósághoz segíteni és belőlük életképes kisgazdatisztenciókat teremteni.

Parasztagazdaságok gépesítése.

A jövő egyik fontos feladata a parasztagazdaságok gépesítése. Ehhez nemcsak a kisüzemnek megfelelő gépek kellene, hanem célszerű megválasztás is arra, hogyan lehet nagyobb és költségesebb gépeket (traktorokat, műtrágyaszóró gépeket, magtisztító berendezéseket, stb.) a kisgazdaságokban is használhatóvá tenni. Itt van a

kormány milliárdos mezőgazdaságfejlesztési munkaterv; ennek keretében a kisüzemek gépesítése fontos helyet foglal el, évente ezer és ezer különböző gép kihelyezéséről van szó. Nagy gond azonban a gépek közös használatának megoldása. Nehéz olyan szervezetet találni, amely vállalni merné a nagy értéket jelentő gépek megfelelő kezelését, karbantartását és közös használatának megszervezését. Ez azonban nem kérdés a fent említett szövetkezeti haszonbérleten, amely együttműködésen alapuló szervezet és minden tagra kötelező fegyelem alatt áll, s így abban a helyzetben van, hogy a nagyobb teljesítményű gépeket is nemcsak jól ki tudja használni, hanem szakértő gépkezelőt alkalmazhat és a gépek jó elhelyezéséről is könnyűszerrel gondoskodik. A parasztiüzemek gépesítése az ilyen és ehhez hasonló szervezetek segítségével tud a legsikeresebben utat törni. Feltehető tehát, hogy nyomán a főkételetesebb talajművelés termésfokozó hatása sem marad el. Ez további lehetőséget nyújt az ipari és kereskedelmi növények termelésére, ezek hulladéktermékei pedig a beltérjes állattenyésztésre, ami viszont a szántóföldi takarmánytermelés nagyvolumenű bevezetését vonja maga után. Ahol szakértelem, tervszerűség és megfelelő szervezet van, ott a kisüzem is nagyra képes mind a hozamban, mind a jövedelmezőségben. A gazdálkodó család tehát kisebb földön is jobb megélhetést tud magának

biztosítani. Nem kőzombös ez olyan országban, ahol a földnek már nagyon szűkében vagyunk.

Parasztagazdaságok belterjes művelése.

A közjóléti szövetkezetek segítségével tehát sok esetben olyan megoldásra nyílik lehetőség, amely kis területek igen belterjes kibasznlását jelenti, s ezzel lényegesen növelhetjük a föld-reform hatásfokát. Községeink jórésztében alig van tér a birtokpolitikai tevékenységre. Legfeljebb a zsidótörvény alapján szabadulnak fel kisebb területek, ezek azonban egy töredékét ha kielégítik a szükségletnek. A közjóléti szövetkezetek olykor ilyen reménytelen esetekben is igen eredményes munkát tudnak végezni. Csak egy példát említek. Az egyik népes hajdúsági község határában közvetlenül a falu alatt terül el egy 127 holdas — valamikor zsidókézből levő — birtok, amely vagyonváltság fejében került az államkinestár tulajdonába. A birtokon birtó gazdálkodott, aki alighogy művelte, ami nem is csuda, mert az egész terület egyetlen homokdomb, s a homok helyenként mozgásba jött, mert a szőlő nagyrészt kivágták. A birtokkal kellett valamit kezdeni, mert szegénye a községnek. A falu lakossága szemétt vetett rá, mert a közelben sehol terjeszkedésre alkalmas terület, de még házhelynek megfelelő és megszerezhető ingatlan sinek, pedig a községben igen sok a

földműves szegény ember és nagy a túlszűfolt-ság. A birtok eladó volt, a kinestár szabadulni akart föle. Akadt is rá vevő, a község azonban házhelyek céljára szerette volna biztosítani. Végül a község kérésére a Hajdúvármegyei Közjóléti Szövetkezet megvásárolta az ingatlant, 95 darab egyholdas házhelyparcellára osztotta, ezekivül minden egyes házhelyhez a birtok mélyebb fekvésű és kertészkedésre alkalmas részén 100—100 négyzetöl kerti földet jelölt ki. A parcellázott területet a szövetkezet — a kertülti kertő zeti felügyelő terve és irányítása mellett — gyümölcsfával ültette be, ezenkívül pár holdas gyümölcsiskolát is létesített (ilyen mesze környéken nincs) a szőlő állandó kereslet kielégítésére. A gazdaság kiválasztott 95 sokgyermekes család már birtokban van. A kerti földeket állandó ellenőrzés és irányítás mellett ebben az évben igen jól megművelte, ami különösen hasznos eredmény olyan helyen, ahol a kerti gazdálkodás és zöltségleték fogyasztása nem szokásos, sőt ellenszenves dolog volt. A gyümölcstelepen, illetve a házhelyeken köztes művelés folyik; a közjóléti szövetkezet a közeljövőben nagyobb mennyiségű trágyát hozat, hogy az igen jó természetű, de sovány homokon a köztes-művelés annál eredményesebb legyen. A juttatásban részesültek gazdálkodásáról s a gyümölcsfák, valamint a fűiskola kezeléséről a szövetkezet külön telepfelügyelő útján gondoskodik, aki

a gazdasághoz tartozó régi majorban lakik. Az ősszel gyümölcstermelési és háztartási tanfolyamok lesznek. Iskola és napköziotthonos óvoda, később gyümölcstároló építését is tervbe vették. A közzöléti szövetkezet az egész telepet 5 esztendő alatt felépíti, az első 20 ház már építés alatt áll és ebben az évben el is készül melléképületekkel együtt. Minden intézkedés megtörtént tehát arra, hogy 5–6 év múlva minden családnak, amelyik itt juttatásban részesült, saját otthona legyen egyholdas termő gyümölcsös-sel, veteménykerttel, a gyümölcsösben esetleg szőlővel, amelynek telepítését a szövetkezet ugyancsak elősegíti. Az egy-egy családra eső terület nem nagy, de olyan belterjes kultúra lesz rajta, hogy megfelelő gazdálkodás mellett, főleg kedvező termései években szinte teljes megélhetést nyújt.

Elhez hasonlólt egybeült is lehet létesíteni, hiszen az ország sok helyén vannak alig termő, gyengén kihasznált területek, amelyeket meg lehet javítani, vagy különösebb talajjavítás nélkül is sok embernek munkát és megélhetést biztosító, az ország közgazdaságának pedig nagy értéket jelentő kultúra alá lehet vonni. Csak legyen egy szervezet, amelyik ezt a nem csekély gondnal, fáradsággal és jelentős befektetéssel járó munkát vállalja. A közzöléti szövetkezet ilyen szervezet. Óriási előnye, hogy egyesíteni tudja mindazokat a feladatokat, amelyek egyébként különböző szervek, vagy szervezetek

között oszlanak meg. Rossz elgondolni, mi lenne, ha az a 95 hajdúmegyei család a szokásos norma szerint kapja meg az egyholdakat, s aztán elkezd kilincselni a FAKSz-nál lakás-építési kölcsönökért, a kertészeti felügyelőségen gyümölcsfákért, a gazdasági felügyelőségen haszonállatokért, a hitelszövetkezetnél egy kis kölcsönért erre vagy arra a célra és még ki tudja, hány helyen kellene instanciáznia, amíg végre valahonnan csurranna, csöppegne valami. A juttatásban részesültek legtöbbje vékép elunná a sárakozást és ültetne krumplit, meg vetne rozsot a futóhomokba, amíg meg nem szökne róla. Hát azért van szükség egy szervezetre, amely levszerűen dolgozik és nyújt mindent, ami szükséges, de gondoskodik az irányításról is, hogy meg lehessen kímélni az ilyen keserves sorstól azokat, akiket jobb helyzetbe akarunk hozni.

A közzöléti szövetkezetek azonban egyéb úton-módon is igyekeznek sokgyermekes családok földszerzését elősegíteni. A fentemlített szövetkezeti haszonbérlet szervezetébe egyéni kisgazdaságok tartoznak, minden tag a maga földjén (bérletén) gazdálkodik és azután bizonyos meghatározott évi szolgáltatást (haszonbért) köteles fizetni. Késégtelenül az ilyen egyéni kisüzemek létesítése a földreform célja. A hozzávezető úton azonban egyéb átmeneti megoldásokra is szükség lehet. Mint mindenben,

a földbirtokpolitikában is alkalmazkodni kell az adott körülményekhez, amelyek végtelen változatosságot mutatnak még kis területen belül is. Gyakran úgy adódik, hogy le kell térni a megszokott útról és a célt kisebb-nagyobb kerülővel kell megközelíteni.

Zsidóbirtokok felhasználása.

A zsidókézből felszabaduló birtokok felhasználása ma fokozott gondot okoz. Háborúban élünk, mely a nemzet anyagi, szellemi és erkölcsi erőit nagy mértékben lekötöti. Érthető tehát, ha a birtokpolitikai tevékenység nem folyik olyan ütemben, mint ahogy kívánatos volna. Figyelembe kell továbbá venni, hogy a közellátás érdekeit ma semmiféle cél kedvéért kockáztatni nem szabad. Mivel a háború következtében nagyrészt hiányzanak azok a feltételek, amelyek a nagybirtok felosztása során keletkező kisüzemek termelési színvonalának emeléséhez szükségesek és mivel az ország fértelakosságának színe-java a fronton teljesít szolgálatot, ajánlatosabbnak látszik, ha a zsidóbirtokok felhasználása a háború végéig csak szűkebb keretek között mozog. Ezért egyelőre a birtokpolitikai tevékenység fokozása nem várható. Az állam azonban a zsidókézen lévő birtokokat már most kisajátítja és átmeneti hasznosításukról is gondoskodik.

Magas belterjességű, mintaszerűen kezelt nagyüzemek megbolygatása — bizonyos, ma legelőször hiányzó feltételek teljesítése nélkül — a föld termelőerejének csökkenését vonná maga után. Talajuk gyakran erősen kötött, szikesedésre hajló, vagy vízenyős, amelyet csak mélyműveléssel, igen aprólékos és gondos megmunkálással, alagsórendszer, vagy bonyolult csatornahálózat fenntartásával lehet kellő erőben tartani; sokszor erek, csatornák zeg-zúgos vonulata és a tulajminőség gyakori különbözősége nehezíti meg a kisgazdaságokra való felosztást. Eftéle esetekben olyan megoldást kell keresni, amely ezeknek a mintaszerű nagyüzemeknek az érintése nélkül is előrelépést jelent a birtokpolitikai cél megvalósítása felé és amely megfelel mind a termelési, mind a szociális követelményeknek. Ezt a kettős célt még átmeneti időben sem szabad szem elől tévesztetni. Voltaképen a földreform sikere attól függ, hogy lehetséges-e termelési és szociális érdeket (a kettő különben nem ellentéte egymásnak) közös nevezőre hozni.

Az új megoldást a közjóléti szövetkezetek több ezer holdon már kipróbálják. A megvásárolt, vagy bérlvevett birtokok állandó alkalmazottaiból (gazdasági cselédekből, aratókból és időszakai munkásokból) külön csoportokat szerveznek, amelyeknek a tagjai a szokásos munkabéren (szegődmény, rász. napszám, stb.) kívül bizonyos arány szerint megkapják az üzemi nyereséget is

s ezzel anyagi alapot teremthetnek későbbi önállósításukhoz. A csoportok tagjai ezenfelül általános és gazdasági kiképzésben is részesülnek.

Igen nagy előnye ennek a rendszernek, hogy a földművelő társadalom legszegényebb elemeinek módot nyújt a tökégyűjtésre. A nyereségrészesedést úgy kell felfogni, mint a csoporttagok állagon felül végzett munkájának gyümölcse. A tagok ugyanis, kivéve azokat, akik időközben érdektelenné válnak, mintegy a birtok vázománjosainak tekintendők, akiknek érdeke, hogy a gazdaság minél jobb eredményt érjen el, ezért állagon felüli szorgalommal és lelkiismerettel kötelesek dolgozni.

További előnye, hogy a csoporttagok felkészülhetnek az önállósításra. A tagok részére a közbírói szövetkezet segítségét rendez be, ahova újságok, folyóiratok járnak, a tagok ráírt halgathatnak, könyvtárából pedig kölcsönözhető hasznos és szórakoztató olvasmányhoz juthatnak. A tagok kisgyermeküknek elhelyezésére balesede és napközi otthon szolgálat. A felnőtt férfi családtagok a közeli téli gazdasági iskolában a téli hónapok alatt külön gazdasági tanfolyamon vesznek részt, az asszonyok és leányok a háztartás vezetésben, a különböző háziipari foglalkozásokban, a kiskertek művelésében és a gyermekek gondozásában kapnak kiképzést. Az olvasó helyiségben népművelődési előadásokat tartat-

nak velített képekkel. Ilyen módon a szövetkezet arra törekszik, hogy a csoport tagjai fokozatosan új embereké alakuljanak át és lelkileg is mintegy felszabaduljanak, hogy amikor eljön az önállósodás időpontja, könnyebben beletalálják magukat az új éleibe és egymás kölcsönös megsegítésére, más szóval a szövetkezeti együttműködésre kész egyedekké váljanak.

A félreértések elkerülése végett nyomatékosan rá kell mutatni arra, hogy *ennek a rendszernek semmi köze a kollektív gazdálkodáshoz. Az üzemek munkásaiból alakult csoport a birtoknak se nem tulajdonosa, se nem hasznabérletje, közvetkezésképp közös gazdálkodást sem folytathat. A csoporttagok elsősorban az üzem alkalmazottai, s mint ilyenek rendes járandóságot kapnak, a kockázatban tehát csak az üzemi nyereségrészesedés erejéig vesznek részt. Az esetleges veszteséget a közjóléti szövetkezet viseli, ez a tagok rendes járandóságát egyáltalán nem érinti. A csoporttagoknak természetesen az üzem vezetésében nincsen beleszólási joguk, a csoportelőjárás, amelyet maguk köréből választanak, nem önkormányzati szerv, szerepe inkább fegyelmi ügyekben van.*

A közjóléti szövetkezetek nem akarnak maguknak hasznót szerezni, így tehát az egész nyereség a csoporttagoknak jut. Mivel a mai viszonyok között értékesítési válságtól évekig nem kell tartani, az ilyen üzemekben igen tekintélyes

inkább a nyersanyaghiányból származnak. A külföldi nyersanyagbehozatal minimális, ez is más célra kell, ezért a háziipar csaknem kizárólag hazai nyersanyagokra van utalva. A közjóléti szövetkezetek ma már csak olyan háziipar megszervezésében vesznek részt, amely helyben könnyen előállítható és megszerezhető nyersanyagok feldolgozásával foglalkozik.

A termelési konjunktúra következménye, hogy *a magyar háziipar termékei külföldön is keresettek.* Sok közjóléti szövetkezetünk keretében működő háziipar gyártmányai mennek külföldre, egyik-másik közjóléti szövetkezet jelentős megrendeléseket bonyolít le, van olyan, amelyik a német hadseregnek dolgozik és nem tud annyit termelni, amennyit könnyű szerrel el ne tudna helyezni. A közjóléti szövetkezetek számolnak azzal, hogy csupán átmeneti konjunktúráról van szó és egyszer eljön az ideje annak, amikor a háziipar terén szükség lehetőségek kínálkoznak. Előre láthatólag pár évig ettől nem kell tartani, s addig okos szervezéssel és *kellő anyagi támogatással sok százezer földművelő családnak, éppen a legszegényebbeknek lehet nem lekiérsínylendő jövedelmet biztosítani.*

A közjóléti szövetkezetek nemcsak maguk foglalkoznak háziipar szervezésével, hanem a körülményekhez képest már meglévő háziipari telepeket vagy vállalkozókat is támogatnak, ha velük a kívánt szociális célt: főleg sokgyermekes

családok léli foglalkoztatását és megfelelő kereselhez juttatását el lehet érni. Természetesen csak olyan üzemekről lehet szó, amelyek támogatásra érdemesek. Gyakran célszerűbb keresztlény, megfelelő üzleti összeköttetéssel rendelkező telepeket üzemeltető vállalkozókat üzemek kibővítésében beruházási és forgótőkével ellátni, mintha a szövetkezetek maguk akarnának az ilyen életképes egységeknak felesleges versenyt okozó háziipart teremteni. Az eddigi tapasztalatok ezen a téren igen biztatóak és több helyen a közjóléti szövetkezetek támogatásával lényegesen sikerült továbbfejleszteni a meglévő háziipari üzemeket és újabb munkások tömegét bekapcsolni a háziipari munkába.

A közjóléti szövetkezetek keretében, vagy támogatásával folyó háziipari tevékenység rendkívüli változatosságot mutat. Mint említettem, a szövetkezetek főleg hazai nyersanyagok, illetőleg helyben termelhető, vagy beszerezhető nyersanyagok feldolgozására töreksenek. Csak egy év alatt is nagy mértékben fejlődött a gyapjú háziipari kikészítése, továbbá a kender- és lenrost feldolgozása. A közjóléti szövetkezetek sok nagyon kendervetőmagot osztottak szét ezen a téren, ezek termése jórészt a háziipari üzemekbe került. A szövetkezetek több helyen jelentős összegeket fordítottak mesterséges kenderáztatók létesítésére. Nagyon népszerű lett és igen sok helyen foglalkoznak kukoricahéj

(csuhé) feldolgozásával. Ebből a legkülönbözőbb strandeikket, szatyrokat, kosarakat, házipótokat gyártanak. A gyékény, a fűzfavessző, círok, szalma feldolgozó háziipar is új életre kelt és széles területen hódít a közjóléti szövetkezetek bekapcsolódása révén. Helyenkint a játkészítés, fahécs feldolgozása, a magyar perzsa- és rongyszőnyegszövés, a hímzés, varrás és csipkekészítés, fafaragás és fazekas áruk gyártása folyik nagyobb lendülettel és a mai viszonyok között számottevő anyagi eredménnyel. A közjóléti szövetkezetek a Magyar Háziipari Központtal karöltve az idén résztvettek a Jáhórus Nemzetközi Vásáron és nemcsak szemet gyönyörködtető volt az a sokféle háziipari készítmény, amit kiállítottak, hanem igen nagy volt a siker is, mert némelyek nagyon jelentős megrendelésekhez jutottak.

Nem lesz felesleges, ha néhány példát bemutatok, hogy a háziipar segítségével milyen rendkívüli eredményeket sikerült elérni.

Hajdunánási szalmafonó ipar.

Hajdunánáson a szalmafonó háziipar évszázados múltra tekint vissza. Nem volt azonban benne köszönet különösen az elmúlt két évtizedben, mert ezt a korábban virágzó háziipart a zsidóság teljesen magához ragadta, ami azt jelentette, hogy a szalmafeldolgozás haszna túl-

nyomórészt a vállalkozó zsebébe vándorolt, a munkások pedig éhbérért voltak kénytelenek dolgozni. A világháború után 12—24 filléres nap-számokkal uszarázták ki a szalmafonó munkásokat, akik már nem is a jövedelemért, hanem csak megszokásból fonták téli esteken a szalmát. A Nép- és Családvédelmi Alap jelentkezése, majd a városi közjóléti szövetkezet megalkutása a múlt év őszén fordulópontot jelentett. Az Alap jelentős forgótőkével látta el a közjóléti szövetkezetet, amely már ebben az évben teljesen úrrá lett a szalmaárupiacon. A múlt esztendőben a Nép- és Családvédelmi Alap szalmaipari foglalkoztatójának 5 hónapon át 200 szalmaipari munkás dolgozott. A közjóléti szövetkezetnek már a megalakulásakor 653 tagja volt, túlnyomórészt szalmaipari munkások, akiknek a száma ebben az évben rohamosan nőtt. A közjóléti szövetkezetek bekapcsolódása folyamán a hajdunánási háziipar már ismét 3500 munkást foglalkoztat a szalmafonatok gyártásánál s ezzel elérte a hétébeldi munkásszámot. Az 1911-es eszaka esztendőben a közjóléti szövetkezet 43.000 pengőt forgalmazott, ezzel szemben az 1912. év első felében a szövetkezet forgalma 2.076.000 pengőre emelkedett, ebből munkabér címén 280.000 pengőt fizetett ki. A folyó évben a szövetkezet forgalma előreláthatólag megközelíti az 5.000.000 pengőt, a munkalérekre kifizetett összeg pedig jóval felette lesz a 600.000 pen-

gőnek. Nincs is Hajdúnánáson segélyre szoruló munkanélküli ember; a nők, a gyermekek, az öregek, tehát a lakosság apraja nagyja teljes munkaerejét és munkaidejét kihasználhatja a szalmafonással. A szövételzet gyártmányainak olyan nagy a kelendősége, hogy a megrendeléseknek ma már alig tud eleget tenni. A szövételzetnek jelentős kiviteli kontingense van: a német hadseregnek őresízmákat szállít ezerszámra. A szövételzet jövő évi munkatervét már összeállította és ebben sok ezer szalmatáska, szalmapapucs és rengeteg díszlárgyon kívül 50.000 pár szalma őresizma is szerepel a hadsereg részére, ami azt mutatja, hogy a szövételzetnek ezek a készítményei, amelyeket maga tervezett, igen jól beváltak.

Nádudvari gyékényipar.

Virágzó háziipar folyik az ugyancsak hajdúvármegyei Nádudvar községben is. Itt már évek óta működik a Nádudvari Háziiparosok Szövetkezete, ennek tevékenysége azonban különösen azóta nőtt naggyá, amióta az Országos Népi és Családvédelmi Alap jelentős forgótőkét bocsátott rendelkezésére. A szövételzet 1941. évi forgalma 356.000 pengőre, az előző évinek az öt-szörösére emelkedett. Ez a szövételzet dolgozza fel a Hortobágy egész gyékénytermését. Amíg 1940-ben csupán 346 munkás foglalkozott gyékényáruk (foteg látlák és lőblőrlők) készítésé-

vel, a múlt esztendőben foglalkoztatók munkásságok száma 1415 főre emelkedik, akik összesen 305.000 pengőt kaptak munkadíj címén. A foglalkoztatottak családtagjainak a száma 7075 lélek volt. A gyékényfeldolgozásával foglalkozó munkások legtöbbször (915 család) nádudvari, de sokan dolgoztak a szövételzetnek Püspökladány, Sárrétudvar, Biharnagybajom, Földes, Szerep és Hencsida községekből is. A múlt üzleti év folyamán a szövételzet beváltott közel 70.000 darab különféle méretű lőblőrlőt és 185.000 darab gyékénytáskát. Mivel a gyékényáruk változatlan nagy kelendőségnek örvendenek, a szövételzet forgalma a jövő évben lényegesen fokozható lesz, amit a Hajdú vármegyei Közlöletli Szövetkezet további támogatásával minden bizonnyal sikerül is elérni. A gyékényfeldolgozó háziiparnak a szociális hatása ebben a községben is rendkívül kedvező, a község aprajának és nagyjának egész télen át állandó munkalelkmélet és keresetet biztosít. Mondani se kell, hogy az inségmunka teljesen megszűnt, a szegénygondozás kérdése is lényegesen egyszerűsödött. Amíg 1936-ban 9000 pengőt fizettek ki közgyógy-szer ellátására, 1941-ben ez az összeg közel a harmadára csökkent. Nádudvarról ebben az évben már több család, aki ért a gyékény kitermeléséhez és feldolgozásához, meghívásra a Dunánálra települt át, igen kedvező megélhetési viszonyok közé.

Egyéb kísérletek.

A közjóléti szövetkezetek a szorosan vett háziipari foglalkoztatáson és üzemeken kívül sok egyéb olyan kísérletbe is belefogtak, amelyekkel a földművelő vagy városi lakosság leg-zelembb rétegének megélésében reml. további javulást elérni. Az egyik szövetkezet vállalkozik nagyváros nyomornegyében, ahol 164 család (334 lélek) él siralmas körülmények között, fehérneműmosókat létesített, amely elvállalta négy lakosra fehérneműnek mosását. Ez az üzem aránylag kis befektetéssel igen jól bevált. 35 sokgyermekes családnak nyújt állandó foglalkozást és heti 20—50 pengő keresetét. Egy másik szövetkezet a Tiszától egyik nagyobb városában tésztakészítő üzemet létesített, amely 25—50 ugyanolyan sokgyermekes anyának nyújt napi 4—5, olykor 7—8 pengő keresetét. Egy harmadik szövetkezet káposztasünyvitő üzemet rendezett be s most a múlt év őszén egy hónapos üzemi idő alatt 2432 a káposztát elmozdított fel. Ebben az esetben kevéssé az üzemen foglalkoztatott 22 család keresete számottevő, mint a maximális káposztaáron felül a-ként elért 3.—pengős haszon, amely a környék kisembereitől álló káposztatermelőinek jutott. Igen sok köz-

jóléti szövetkezetről lehetne még szólni, amely a gazdasági élet különböző területein próbál olyasvalamit alkotni, amely a sokgyermekes munkáscsaládok vagy kistermelők keresetét és munkaalkalmát növeli.

Haszonállatok és gazdasági felszerelés juttatása.

A közjóléti szövetkezetek tevékenysége különböző haszonállatok juttatására is kiterjed. Különösen felfun van ennek jelentősége a szegénysorsú földművelő és törpebirtokos lakosság körében. Közismert tény, hogy különösen az Alföldön igen nagy az állathiány, száz és száz törpebirtokosnak nincs még egy tehene sem. Ennek következtében földjének termelő ereje kellő trágyázás hiányában annyira leromlott, hogy sokszor a vetőmagot és a munkabért sem termi meg. Közjóléti szövetkezeink ezen a hiányon akarnak segíteni, amikor a nagycsaládú törpebirtokosokat fokozatosan legalább egy darab tehenel, a kisebbeknek hozzásegíteni. Kivételesen a földművelők is kaphatnak teheret, ha annak elhelyezéséről, takarmányozásáról és rendszeres ápolásáról gondoskodni tudnak. A múlt évben kielyezett mintegy 5000—6000 tehén a bizonyíték arra, hogy a közjóléti szövetkezeteknek ez a tevékenységi köre mennyire népszerű. Az idei te-

A kisállatok között újabban népszerűségnek örvend az angoranyúl, amelyet közjóléti szövetkezeteink szintén juttatnak, ha azoknak szakszerű tartására a feltételeket biztosítottak tartják. Az angoranyúl tartásához különböző berendezésekre és a gyapjú feldolgozásához szükséges gépek beszerzésére is folyósítanak kölcsönöket. Helyenként közreműködnek a méhészet felállításában méhcsaládok és kaptárok juttatásával. A kis selyemtenyésztőket is támogatásban részesítik. Ebben az évben egy-egy közjóléti szövetkezet átlag 1000 pengőt osztott ki jutalomként a legjobb eredményt elért kistenyésztők között.

Felsorolni sem lehet az anyagi megsegítés sokféle módját, amellyel a közjóléti szövetkezetek az adott viszonyokhoz alkalmazkodva, igyekeznek a sokgyermekes falusi és városi családokat több munkához, nagyobb jövedelemhez és fokozatosan önállósodáshoz segíteni. Még csak megemlítem, hogy többmillió pengőre rúg a sokgyermekes kisiparosoknak és kiskereskedőknek műhely és bolt berendezésére és áru beszerzésére adott kamatmentes kölcsönök összege. Törpebirtokosok, felesbérletűk, akiknek hiányzik egy eke, borona, szekér, vagy egyéb gazdasági felszerelés, a közjóléti szövetkezetek útján, ha egyébként az előírt feltételeknek megfelelnek, mindezt megkaphatják. A szövetkezeteknek gondjuk van eperfacsemeték, sövények és nemes fűztelepek létesítésére, valamint a gyümölcsfa-

telepítésre is. Az újonnan felépített családi házakhoz tartozó kerteket maguk a szövetkezetek ültetik be megfelelő gyümölcsfával és ügyelnek arra, hogy azok kellő gondozásban részesüljenek. Ahol szükséges, vetőmagkölcsönt nyújtanak. Közel 100 traktor és egyéb közös használatra szolgáló gazdasági gép áll már eddig is a közjóléti szövetkezetek útján a sokgyermekes földművelők rendelkezésére.

A házassodási kölcsön.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap gazdasági tevékenységét, amint már az előbbiekből is kitűnt, a közjóléti szövetkezetek bonyolítják le. Egyetlen kivételt a házassodási kölcsönök jelentenek, amelyeket az 1100/1941. B. M. számú rendelet a törvényhatóságok és polgármesterek hatáskörébe utalt. Voltaképen a házassodási kölcsönök is gazdasági jellegűek, amennyiben a családalapításhoz szükséges bútorok és egyéb felszerelési tárgyak beszerzésére, illetőleg a család önálló megélhetésének megalapozására szolgálnak. Házassodási kölcsönt tehát lakhely, lakóház, haszonállatok, stb. beszerzésére is fel lehet használni.

Természetesen házassodási kölcsönben is csak szegénysorsú házassulók részesülhetnek, akiknek csupán kisebb vagyonuk van és együttes havi jövedelmük 300.— pengőn alul marad. Elsősorban a mezőgazdasági foglalkozású családokhoz tartozó házassulók jönnek figyelembe, valamint azok, akik sokgyermekes családból származnak.

A házassodási kölcsönkérelmek dolgában az alispán, városokban pedig a polgármester dönt. A kérvényeket a vőlegény lakóhelye szerint ille-

tékes községi előjáróságnál, városokban a polgármesternél kell benyújtani. A kérvényben meg kell jelölni a kölcsön összegét és azokat a családi tűzhely megalapozásához nélkülözhetetlen kiadásokat, amelyeket a házassulók önerejükkel beszerezni és teljesíteni nem képesek és amely célból a kölcsönt kéri, továbbá a kérelmező foglalkozását és azt a helységet (községet, várost), ahol a házasság megkötése után letelepedni szándékoznak, végül a házasságkötés tervbeveté időpontját.

A kérvényhez csatolni kell:

- a) a házassulók anyakönyvi kivonatát,
- b) a házassulók nyilatkozatát arról, hogy nem zsidó származásúak,
- c) saját vagyoni és jövedelmi, valamint a szülők vagyonát és jövedelmét feltüntető hatósági (vagyoni) szegénységi bizonyítványt,
- d) a lakóhely szerint illetékes tisztiorvos bizonyítványát arról, hogy a házassulók nem szenvednek fertőző betegségekben,
- e) hat hónapnál nem régebbi keletű erkölcsi bizonyítványt,

f) arról szóló bizonyítványt, hogy a
vőlegény katonai állításkötelezettsé-
gének eleget tett,

g) a testvérek számának igazolását.

Házasodási kölcsönt csak a házasság megkötése előtt lehet kérelmezni. A kölcsön összege az 1000 pengőt nem haladhatja meg. A kölcsönt csak kivételes esetben lehet készpénzben kifizetni. A kölcsönt a házasság megkötése után a férj kezéhez kell folyósítani. A házasodási kölcsön törlesztéséért a házastársakat egyetemleges felelősség terheli. A házasodási kölcsön kamatmentes és azt havonként az eredeti kölcsönösszeg 1%-át kitevő összeggel kell törleszteni. A házasságkötők kérhetik, hogy a törlesztési részleteket hosszabb időnként egy részletben fizethessék. A házasság első évében, valamint minden gyermek születése után egy évig a törlesztés szünetel. A házasságból született minden egyes élő gyermek után a kölcsönösszeg bizonyo. hányadrészét el kell engedni. Még pedig az első gyermek után az eredeti kölcsönösszeg tíz százalékát, a második gyermek után húsz százalékát, a harmadik gyermek után harminc százalékát, a negyedik gyermek után pedig negyven százalékát. Négy gyermekkel tehát az egész kölcsönösszeg letörlesztettnek tekintendő.

A törvényhatóságok és városok házasodási

kölcsönök folyósítására ebben az évben, mely kísérleti esztendőnek tekinthető, összesen 4.000.000 pengő ellátmányban részesültek; ebből körülbelül 6—7 ezer fiatal pár részére lehet 600—700 pengő kölcsönt nyújtani.

FIGYELEM!

FIZESSEN ELŐ
a Nemzeti Könyvtárra!

A NEMZETI KÖNYVTÁR

művészi borítólappal és finom tollrajzokkal díszítve, 64 oldalon, kötetenként 24 fillér. Az esetenként megjelenő kettős szám ára viszont csak 48 fillér.

Minden kötetben színes és érdekfeszítő olvasmányt nyújtunk olvasóinknak

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 6.24 P helyett

5 PENGŐ 60 FILLÉR

Ezért az összegért 26 remek magyar írást és 26 élvezetes keresztrejtvényt kap a

NEMZETI KÖNYVTÁR

minden olvasója.

Félévi előfizetés: P 2.80.

Kiadóhivatal: Budapest, I. ker., Uri-utca 16. szám.

Csekk számla: 3750.